

Strach z islámu a vábení teokracie

Tomáš Halík ve svém článku Desatero a strach z islámu (LN Orientace 3. 10.) systematicky přehlíží, že liberálních muslimů, kteří dokážou odvrhnout ty části islámské věrouky, jež jsou v rozporu s moderní dobou a západními hodnotami, je pouze desetiprocentní menšina.

TOMÁŠ HRÍBEK

Naše společnost již několik měsíců žije obavami z přílivu migrantů z Blízkého východu i odjinud. Pochopitelně nejistoty našich spoluobčanů zneužívají populisté, kteří z touhy po moci rozdmýchávají rasovou a náboženskou nenávisť. Proto je třeba ocenit každý pokus snahy populistů odmítnout a rozjitřené emoce uklidnit. Naposledy se o to pokouší profesor Tomáš Halík v esejí „Desatero ke strachu z islámu“. S řadou jeho poznámek plně souhlasím: Skupina místních rasistů a populistů se skutečně do značné míry překrývá se skupinou obdivovatelů kremelského diktátora; současný exodus je celoevropský problém, který vyžaduje celoevropské řešení; a hlavně, uprchlíky či migranty nesmíme vidět jako „vlnu“ či „hordu“, ale jako velkou skupinu osob s individuálními osudy.

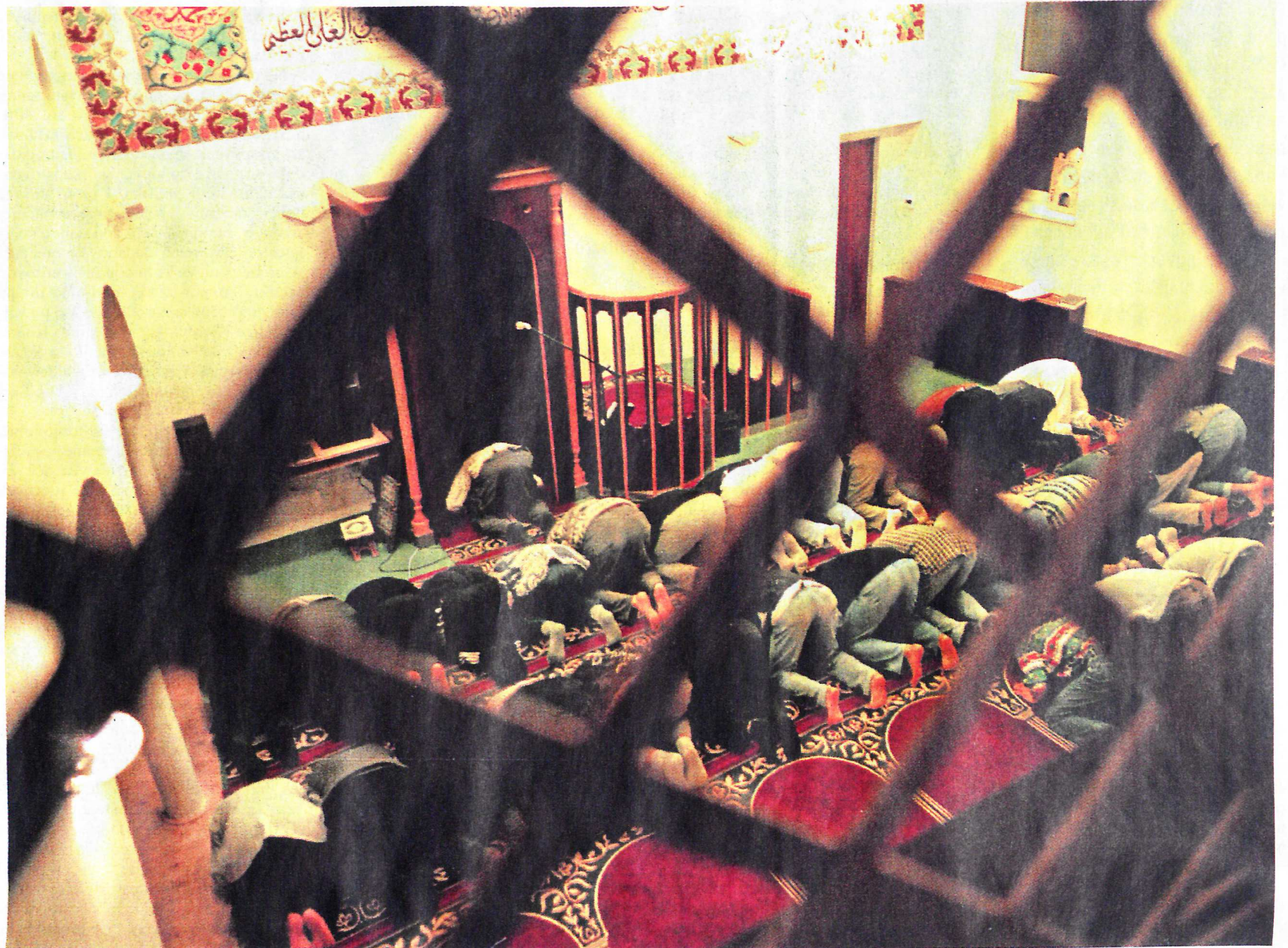
Na druhé straně, způsob, jakým Halík charakterizuje současný islám, se mi jeví často chybný. Navzdory ujištění, že nechce „bagatelizovat nebezpečí fanatismu a fundamentalismu“, líčí islám a jeho kulturu v mnohem příznivějším světle, než odpovídá skutečnosti. A vypadá to, že tento neoprávněně pozitivní popis není motivován pouze snahou zabránit, i za cenu určitých zkreslení, naší současné panice a hysterii, ale i přáním prezentovat konzervativní zbožnou pospolitost jako

beralismus. Svým způsobem se nejedná o nic, co by nás mělo překvapovat u autora, jenž je zároveň katolickým knězem. Lze dokonce cítit jistý respekt k někomu, kdo by pro sebe i své spoluobčany preferoval život svázaný přísnými náboženskými pravidly, pokud taková preference vyvěrá z jeho hlubokého morálního přesvědčení. Jde mi spíše o to, že pro řadu z nás mohl skutečný obsah Halíkovy politiky zůstat po léta zastřen, pokud jsme jej identifikovali na základě jeho postojů ve sporech Havel vs. Klaus, Evropa vs. Putinovo Rusko apod., v nichž se jevil být obráncem liberalismu, tolerance a sekularismu. Tento dojem jsme museli korigovat poté, co po vraždách kritiků islámu v Holandsku či Francii dal Halík najevo odpor k liberálnímu pojetí svobody projevu. A ve svém posledním článku jde v tomto směru ještě dále, neboť naznačuje, že nahrazení sekulární kultury islámem by za jistých okolností bylo pro Evropu pozitivním výsledkem.

Fanatismus a konzervatismus

Nejprve se však chci vyjádřit k Halíkově charakterizaci současného islámu. Mnohé z jeho poznámek jsou na první pohled vítané korekce neadekvátních reakcí vůči muslimům. Profesor Halík například upozorňuje na rozmanitost forem islámu, tolerantnost a umírněnou zbožnost mnoha muslimů. Jen menšina z nich propadá fanatismu, odchází bojovat za Islámský stát, či osnuje teroristické útoky v Evropě.

Jak ovšem ukazují výzkumy The Quilliam Foundation, z 1,6 miliard muslimů je zhruba jen 10 procent nakloněno takovému pojetí islámu, které je slučitelné se sekularismem a západním pojetím lidských práv a rovnosti pohlaví. Jinými slovy, pouhých 10 procent muslimů uvažuje o islámu způsobem, který připomíná místní křesťanství. Dále, počet muslimů, kteří tihnou k islamismu – tj. k názoru, že by islám měl být státním náboženstvím –, není tak zanedbatelný, jak sugereje profesor Halík. Jedná se totiž o celou čtvrtinu z celkového počtu muslimů. Jejich počet je navíc v poslední době na vzestupu, a to i v demokratických islámských zemích jako je Malajsie. Mezi těmito 25 procenty je pak 10 procent stoupenců džihádu, kteří tento pojem rozhodně neinterpretují jako pouze „duchovní“, ale jednoznačně ozbrojený boj. Mohli bychom se snad cítit uklidnění faktem, že zbylých 65 procent odmítá islamismus,

Muslimové, kteří by byli ochotni revidovat kruté a diskriminační články své víry, tvoří v současném islámu desetiprocentní menšinu

FOTO ARCHIV MAFRA

nemluvě o džihádu. Avšak potíže s touto největší skupinou je v tom, že hluboce konzervativní. Profesor Halík vyzdvihuje ctnosti horlivých muslimů, jako je „pctivost v obchodu, solidarita s chudými, péče o rodinu a odmítání alkoholu, drog aj.“ Je však na místě mluvit i o odmítání rovného postavení žen, domluvených sňatcích, homofobii a náboženské intoleranci, z nichž mnozí konzervativní muslimové nemíní slevit ani v Evropě.

Profesor Halík se zmiňuje o drastických ustanoveních islámského práva, ale uklidňuje nás tvrzením, že na jejich dodržování lpí jen některé konzervativní školy mimo Evropu. V této souvislosti stojí za to připomenout si incident z roku 2007, kdy švýcarský islámský učenec egyptského původu, Tariq Ramadan, považovaný za autoritu moderního, „evropského“ islámu, v rozhovoru s tehdejší francouzským prezidentem Nicolasem Sarkozym prohlásil, že muslimská komunita by měla uvalit „moratorium“ na praxi kamenování cizoložnic. Sarkozy byl tímto návrhem šokován, neboť si ho správně vyložil tak, že se evropští muslimové mají vzdát nároku kamenovat pouze dočasně. Ramadan sice mlčel cokoliv o potřebě získat čas na „skutečnou debatu“, ale mnozí z nás by určitě raději uvítali jednoznačné odsouzení barbarských praktik. A Ramadan je údajně umírněný, „evropský“ muslim! Pokud je většina muslimů „pouze“ konzervativní tak jako Ramadan, tak vidím dost důvodů k obavám, přestože nejsou džihádisty a stoupenci IS.

Islámský stát a „islám jako takový“

Mimoходом, v Halíkově charakterizaci Islámského státu vidím hlubší problém, který postihuje jeho pojetí náboženství obecně a islámu zvláště. Profesor Halík píše: „To, co dnes považují za důležité, je jasně rozlišovat mezi fašismem zločinců, kteří se prohlašují za ‚Islámský stát‘, a islámem jako takovým.“ Za prvé, co je to islám jako takový? Halík chce asi naznačit, že jde o islám nezávislý na svých historických manifestacích, včetně drastických pasáží z jeho posvátných textů. Jsem si jistý, že podle profesora Halíka má každé náboženství takové zdravé jádro. Jak se takového zdravého jádra můžeme dobat? Halík naznačuje, že prostřednictvím interpretace. Ale jak „čist a vykládat kriticky a v kontextu doby“ například sůru 24, která předepisuje sto ran

bičem pro „cizoložnici a cizoložníka“? Domnívám se, že konzervativní muslimové právem čtou tuto pasáž doslova, a že neexistuje žádné „kritické čtení“, které ji neutralizuje. Pokud někteří muslimové nechťejí tuto pasáž brát vážně, pak jim nezbyvá „islám jako takový“, nýbrž odmítnutí určité součásti islámu – a tedy přechod z kategorie „konzervativních muslimů“ mezi oněch 10 procent muslimských „liberálů“.

Za druhé, navzdory tvrzení profesora Halíka není Islámský stát žádný vůči islámu cizorodý prvek, ale jedna z velice plauzibilních interpretací islámu. Přesvědčivé to dokládá somálská exmuslimka a bojovnice za reformu islámu, Ayaan Hirsi Aliová ve své knize *Heretic: Why Islam Needs a Reform Now* (2015). Hirsi Aliová rozlišuje mezi dvěma verzemi islámu, které odpovídají dvěma obdobím

Navzdory tvrzení profesora Halíka není Islámský stát žádný vůči islámu cizorodý prvek, ale jedna z velice plauzibilních interpretací islámu

”

Prorokova života – niterné náboženskosti z let, strávených v Mekce, a válečnickému období, které následovalo po jeho pobytu v Medíně. Islámský stát velmi konzistentně navazuje na tuto druhou, medinskou verzi islámu. Podobnou interpretaci Islámského státu najdeme i u známého amerického kritika náboženství, Sama Harris. Harris právě vydal novou knihu, *Islam and the Future of Tolerance* (2015), která má formu dialogu s Maajidem Nawawem, Britem pákistánského původu, jenž jako adolescent podlehł svodům islamismu, ale dnes je liberálním muslimem a ředitelem shora zmíněné nadace Quilliam, prosazující – podobně jako Hirsi Aliová – reformu islámu. Zatímco Harris zůstává ohledně modernizace islámu skeptický, Nawaw doufá, že osloví oněch 10 procent liberálních muslimů, jejichž řady se snad časem rozšíří. Jeho plán se v éře vzestupu džihádismu možná jeví utopický. Alespoň však vy-

chází z upřímné konfrontace s faktem, že islám má dnes do značné míry podobu netolerantní a násilné ideologie, místo aby tento fakt zastíral metafyzickou fikcí „náboženství jako takového“.

Vábení teokracie

Považuji za příznačné, že se profesor Halík ve svém esejí nezmiňuje o výše jmenovaných či jiných současných muslimských liberálech a exmuslimech, kteří se snaží o reformu tohoto náboženství. Reforma je však jediná cesta, jak učinit islám slučitelný s principy liberální demokracie, aniž bychom museli omezit fundamentální právo na náboženskou svobodu, jak to žádá například populistické hnutí „Islám v České republice nechceme“. Profesor Halík explicitně odmítá nábožensky motivované násilí, a já nepochybuji o upřímnosti jeho slov. Ale vzhledem k tomu, že necituje zmíněné reformátory, nýbrž spíše vyzdvihuje morální přínos „horlivých“, tj. konzervativních muslimů v Evropě, vypadá to, že považuje jejich způsob života za neproblematický. Zřejmě od nich nelze čekat významné potíže, zvláště pokud je nebudeme provokovat našimi karikaturami a nemravným chováním.

Profesor Halík totiž rozděluje společnost na dvě části. Jedna část jsou „umírnění“ věřící, k nimž vedle křesťanů patří též „prokazatelná většina“ přinejmenším evropských muslimů. Druhá část jsou „fundamentalisté“ a „fanatici“, mezi nimiž jsou „někteří“ muslimové a křesťané, ale též ateisté. Profesor Halík sám sebe řadí k první skupině a odmítá excesy skupiny druhé. A zde upozorňuje, že fanatismus ateistů měl v nedávné minulosti na svědomí „nesrovnatelně více krve než středověká inkvizice“, a že náboženský fanatismus bledne před fanatismem a násilím „ateistických režimů 20. století“. Profesor Halík nabízí i určitý výhled do budoucnosti: „Je absurdní bát se, že několik tisíc uprchlíků – i kdyby všichni byli pravověrní muslimové – udělá z naší země zemi islámského práva. A co další generace? Pokud se během několika staletí naši lidé nebudou rozmnožovat nebo úplně opustí křesťanství, pak je otázka, zda si naše země přechod do jiné kultury nezaslouží!“

Chci tuto úvahu uzavřít několika poznámkami k Halíkově klasifikaci společenských skupin i k jeho prognóze budoucího vývoje. Za prvé, shora jsem vysvětlil, že o „umírněnosti“ většiny muslimů

může být stěžej, pokud to znamená připravenost přijmout za své liberální představy o rovnosti pohlaví, o respektu k sexuální menšinám, apod. Ani „fanatismus“, je-li tím míněn minimálně pasivní příklon k islamismu, není tak zřídka, jak sugeruje profesor Halík. Ve srovnání s jeho shovívavým pohledem na formy současného islámu překvapují citovane pasáže o hrůzách ateistického fanatismu svou nevstřícností. Co jsou totiž ony „ateistické režimy 20. století“? Nacistické Německo? Ateismus nebyl součástí nacistické ideologie, naopak katolicismus i protestantismus byly v různé míře s nacistem komplicitní. Speciálně katolicismus kvetl v klerofašistických režimech od Slovenska po Španělsko. Tak tedy komunismus? Ten sice odmítl standardní formy náboženství, avšak kult vůdce od Lenina po Kima – v případě Severní Koreje má podobu explicitní teologie, neboť současný Kim je prý inkarnací toho prvního – je jen tím nejkřiklavějším náboženským prvkem tohoto systému. Navíc, komunistické násilí bylo motivováno spíše idejí třídního boje, než ateismem.

Není tedy na první pohled zřejmé, oč se opírá ono hluboké pohrdání profesora Halíka vůči neškodnému ateismu, zvláště když jeho teologie je tak minimalistická, že téměř spadá s ateismem v jedno. Z jeho esejí jsem získal dojem, že hlavním nebezpečím pro dnešní společnost je právě ateismus, nikoli netolerantní náboženství. Zdánlivý rozpor mezi Halíkovým přitakáním ateismu na jedné straně, a odmítnutím na straně druhé, lze snad vyřešit následovně: Halík souhlasí s metafyzikou ateismu (vyhýbá se postulování nadpřirozených jevů); avšak odmítá morální obsah ateismu (či spíše to, co za tento obsah považuje). Hlubokou tohoto odmítnutí signalizuje Halíkova poznámka o budoucím „přechodu do jiné kultury“ – jinými slovy, do islámské teokracie: nemilovaný ateismus prý nemá dlouhodobé šance proto, že ateisté, odmítnuvší se „rozmnožovat“, jsou odsouzeni k vyhynutí. Ať se snaží sebevíc, nedokážou tuto poznámku číst jinak, než jako redukci života na „rozmnožování“, přerušované slavnými náboženskými – křesťanskými, a odvrhneme-li křesťanství, pak islámskými – svátky. Stěží si představit jasnější negaci liberální představy o pluralitě hodnotných forem života. Jistý náš liberál kritizoval takový redukcionismus v roce 2006 jako vizi života coby „teletníku“.